

Téma 7

Pohřební ceremoniál

Materiál 1

Pohřeb Jana ze Žerotína na Valašském Meziříčí v pamětech Ondřeje Sivého.

8. marti (1608) přivezen umrlý pán Jan z Žerotína z Niklšpurku do Meziříčí.

[...]

4. máje byl pohřeb pana Jana Vilíma z Žerotína v nedostavěném kostele mezřickém. Položen do sklípku otce svého.

Zdroj:

Paměti Ondřeje Sivého. In: František Dostál (ed.): Valašské Meziříčí v pamětech třicetileté války. Ostrava 1962, s. 116-117.

Materiál 2

Marek Bydžovský z Florentina: Pohřeb Václava Švihovského

Téhož léta 20. června v sobotu po svatém Vítu, umřel pan Václav Švihovský z Švihova na Horažďovicích, otec svých poddaných. Pochován v středu na den sv. Jana Křtitele v klášteře pod velikým oltářem vedle manželky své, paní Markéty, hraběnky z Kuckštejna, kteráž umřela na den sv. Jakuba léta 1585.

Zdroj:

Josef Janáček (ed.): Marek Bydžovský z Florentina, Svět za tří českých králů. Výbor z kronikářských zápisů o letech 1526-1596. Praha 1987, s. 202.

Materiál 3

Marek Bydžovský z Florentina: Pohřeb Viléma z Rožmberka

Téhož léta (1592) v pondělí po památce svatého Augustina, 31. dne srpna měsíc, pan Vilím z Rožmberka, vladař rodu Rožmberského, rytíř zlatého rouna, Jeho Milosti císařské tejná rada a nejvyšší purkrabě pražský, v domě svém na Hradě pražském mezi 17. a 18. hodinou život svůj dokonal a v klášteře sv. Jiří zanechán, odkudž potom 26. dne října měsíce s velikou slávou nešen byl dolův přes stupně, jimiž na zámek se chodí, a rynek malostranský do kláštera sv. Tomáše, a to tím pořádkem: Předně šel velký houf dětí a jiných discipulův jezovitských, za nimiž ihned šli poddaní páně v černém oděvu, po nich kantoři Jeho Milosti císařské a dvořané jeho, za nimi mniši s kapitolou kostela pražského a jeden každý z nich v tom ve všem počtu nesl svíčku zelené, červené nebo žluté barvy. Potom vedeni byli čtyři koni, velmi nákladně aksamitem černým s erby páně ozdobeni, se čtyřmi praporci, z nichžto přední tři měly na sobě erb anebo znamení domu rožmberského, z jedné strany muž v celém kyrysu na koni s červenou růží, z druhé růže bílá v červeném poli, a to velmi pěkně vymalovaný, na

čtvrtém pak nic nebylo malováno. Za těmi šel, kterýž nesl vostruhy, za ním kterýž meč, a po něm, který šturmhauub, a to vše bylo draze pozlacený. Za tím opět šel, kterýž nesl velmi pěkně a draze krumplovaný erb jeho, a naposledy nešeno bylo zlaté rouno na aksamitovém polštáříku černým. A tu teprva nešeno bylo mrtvé tělo páně od několika osob jak panského, tak i rytířského stavu. Za nimiž šel pan Petr Vok z Rožmberka, bratr páně, pan Adam z Hradce, nejvyšší kancléř království českého, pan Jiří Popel z Lobkovic, nejvyšší hofmistr království českého, pan Jan z Valdštejna, nejvyšší komorník království českého, pan Jiří z Martinic, nejvyšší sudí zemský, a mezi nimi i přední dvořané Jeho Milosti císařské. Za nimiž se valilo mnoho jiných pánův, rytířův, měšťanův, též i lidu obecního až do kláštera již oznámeného, a tu kázání německé nad ním bylo.

Což když se dalo, velmi veliký a prudký vítr byl toho dne, předtím i potom, takže málo dřívěji, nežli se ten pohřeb dál, hodiny slunečný, kteréž byl velmi oupravně dal spraviti, vymalovati a postaviti slavné paměti Ferdinand císař léta 1562, zevnitř nad kaplou svatého Václava, kdež soudný den zlatem vyrýsovaný se spatřuje, dolův na plac zámku spadly a v nic obráceny sou, a když nešeno bylo to mrtvé tělo mimo kostel, srdce z zvonu, když zvonili, vypadlo a v mříži železné, kteráž v okně jest, uvázlo, že na plac nevypadlo.

A tak ta ušlechtilá růže, kteráž svou vůní netoliko království české, ale i okolní země naplňovala, popelem skropena téměř všecka uvadla.

Druhého dne, totiž 27. dne října, po vykonání v klášteře exekvií podle obyčeje jich, vezen byl přes most pražský do Starého města, odtud novou branou přes Příkopy a Nové Město pražské Vyšehradskou branou opět s nemalou slávou, neb mnozí na koních, mnozí na kotčích, mnozí i pěšky v velikém houfu to mrtvé tělo provázeli. A odtud vezeno bylo do Českého Krumlova a tam poctivě pochováno.

Zdroj:

Josef Janáček (ed.): Marek Bydžovský z Florentina, Svět za tří českých králů. Výbor z kronikářských zápisů o letech 1526-1596. Praha 1987, s. 222-223.

Materiál 4

Václav Březan: Pohřeb Viléma z Rožmberka

Upadl v nemoc na Hradě pražským; hráti sobě dal na instrument; napil se proti přirození svému vína. 27. augusti pan vladař byv na Hradě pražským v domu svém, v těžké nemoci ležev, velmi přepadlý a takměř napoly mrtvý, poslal sobě pro svýho sekretáře Martina Šurera, aby pánu na inštrument zahrál, chtěje tudy nějakého polehčení užiti. Ale tudy v nejmenším nemoc a bolest svú "Ttrkročer přivésti nemohl, nýbrž 30. augusti mezi jedenáctou a dvanáctou hodinou polední zachtělo mu se vína, kteréhož požádal a napil se dvakrát, ježto sice vína nikdy nepíjel.

Život dokonal; s ním proměnu bralo Království české. 31. augusti, jinak v pondělí po čtrnácté neděli po sv. Trojici, též o polednách a týhož času jako předešlýho dne mezi jedenáctou a dvanáctou hodinou, to jest právě ve čtyry mezcítma hodinách, napiv se potřetí vína, život svůj v Pánu Bohu dokonal. Tu padl platný sloup Království českému, anobř vši Svaté říši, jakož hned proměny hrozné a dav lidí následovaly. Fatale illud in calendario M. Danielis Adami,

[Tato osudová předzvěst je zapsána v Kalendáři historickém mistra Daniela Adama, strana 129]: »Zlověstná kometa svítila žlutavě sinavou září

nesouc zkázu a zmar pro lva i zhýralý Řím.
Tříkrát tři, třikrát čtyři a třikrát pět přidáš-li k tomu,
poznáš, kdy skoná se svět, jiný zas nastane věk.«

Velice oželen a oplakán. Nenacházím, aby kterýho pána českýho kdy více lidé pobožní a obecní dobré milující, tak dobře podjednou jako podobojí, jako tohoto pana Viléma z Rožmberka, a zvláště když na ně těžkostšiejedny přivalily se, srdečně oželeli a oplakali. Tělo jeho v kostele sv. Jj^_P^^^^> sxequiae [pohřební slavnosti] mu strojeny až k sv. Tomáši. Tělo mrtvé pana vladaře do kostelíku sv. Jiří hned naproti domu Rožmberskému vneseno, tam od pánů dvořanů hlídáno, kdež kostel všecek po stranách i po zemi sukнем černým obestřin byl a svíčky parůnkovýho vosku bílýho ve dne i v noci hořely; a množství mší konáno. Leželo tu až do 26. octobris, odkudž vyzdviženo a neseno tímto způsobem: 1. nejprv šli pacholata jezuitská v drahným počtu; 2. potom koralistové Hradu pražskýho; 3. za nimi Matky Boží bratrstvo a tovaryšstvo s zelenými [v]oskovanými svícemi; 4. potom Bratrstvo Corporis Christi [Těla Kristova] s červenými svécemi; 5. po nich katolické římské kněžstvo u velikým počtu s žlutými svícemi, item mniši od sv. Tomáše, sv. Jakuba a z Strahova; 6. po obou stranou podle nich chudí lidé a rožmberští poddaní, přes 200 osob, v kápích s vindlichty s zavěšenými rožmberskými erby; 7. za kněžstvem rožmberští služebníci, zemane a úředníci; 8. po nich císařští muzikanti; 9. za nimi kanovníci Hradu pražskýho s žlutými svícemi; 10. po nich šel opat strahovský s svou ozdobou a korunou, se dvěma levity jej následujícími; za ním i berla biskupská nesena; 11. za nimi čtyři praporci neb korouhve a čtyři koňové, nejprve korouhev ursinovská z černýho damašku, na níž erb rožmberský namalovaný byl, následovaly; 12. potom kůň oděný černým aksamitem s pěti erby krumplovaným dílem; 13. za ním pěkný damaškový praporec s celým rožmberským erbem; 14. po něm kůň oděný černým aksamitem a na něm pět celých erbů krumplovaným dílem; 15. za tím nesena korouhev erbu hlavního domu rožmberskýho s koněm a jízdným zbrojným na něm sedícím a okolo něho zlaté rouno z černýho damašku; 16. za kterýmž veden kůň aksamitem přioděný, na kterým takovýchž pět hlavních erbů s koněm a zbrojným jezdcem krumplovaným dílem přivěšeno bylo; 17. potom nesena byla smutková korouhev z černýho duplovanýho tafatu, za níž veden kůň oděný černým sukнем, ryšak bez erbu. — Ti, kteříž korouhve nesli a koně vedli, všecko byli vzácní páni. Potom pan hrábě Šlik pozlacené ostruhy nesl, pán z Valdštejna meč, pan Smiřický pozlacený helm, ozdobený červeným a bílým peřím, pan Adam Gall Popel štít nesl, pán z Šternberka zlaté rouno na černým aksamito vým polštáři. — 18. za nimi mrtvé tělo následovalo od několik a třicíti stavu rytířskýho neseno, s aksamitovým dekem, na němž z stříbrohlavu kříž a šest rožmberských erbů krumplovaných přivěšeno bylo; 19. podle něhož císařští drabanti a hartšíři šli; za mrtvým tělem jíti ráčil pan Petr Vok z Rožmberka, páně bratr, ježž po stranách dva páni rytíři vedli; 20. po něm nejvyšší pan kancléř, pan Adam z Hradce, v sesli nesen, a za ním pan Jan hrabě z Serynu šel; 21. za nimi pan Hofman, dvorské komory prezident,³⁰ a podle něho pan Joachym Oldřich, syn pana kancléře nejvyššího, šel; 22. potom šli pan hrabě zFůrštenberku a pan Oldřich Popel; všickni ti předeapsaní páni v smutku šli; 23. dále následova lo florentinské poselství, kterémuž po pravé ruce pan nejvyšší hofmistr Jiří z Lobkovic a po levé pan Paul Sixt Trautson, dvorský maršálek, šli; 24. za nimi pan komorník nejvyšší a pan sudí nejvyšší Království českého i jiní ouředníci a soudcové a páni zemští spolu s radami císařskými; a po nich dvorská čeládka i jiní; 25. před fraucimorem někteří páni v smutku šli. Paní vdova,³⁴ vedena byvši ode dvou pánů, v smutku zahražena, s velikým kvílením a umdléváním následovala^-^a-mž-}mýeh-někoEk-šlo-v smutku, též byvše od pánů vedeny. Jiných do šedesáti bylo, kteréž po dvou i po třech spolu za nimi šly. Při konduktu jeho hodiny s zídkou od kostela velikýho pražskýho vítr odtrhl, dolů shodil; u sv. Tomáše to mrtvé tělo zanecháno. A takž ten kondukt od sv. Jiří přes Hrad pražský (kdež i

to znamenati sluší, že při tom veliký, hrozný, náramný vítr strhl se a zídku od slunečních hodin od kostela velikého na Hradě pražským odtrh[nu]v, dolů shodil, však neslyšel jsem, aby koho urazila) po stupních dolů toho těla mrtvého na Malou Stranu do kostela sv. Tomáše vykonán. Nad nímž tu jeden páter jezuitský kázání učinil, potom vigilia držána skrze opata strahovského. Kostel byl všecken sukem pěkným obestřín a rožmberskými erby ozdoben a veprostřed castrum doloris, hrob truchlivosti, s mnohými svíčkami [vjoskovými vyzdvižen, při němž čtyrymezcítma velikých pgruňkových (ruky ztlouští) švec postaveno; a na každým oltáři bílé svíce [z] páluňkového [v]osku takovéhož čtyry stály. Veliký oltář černým aksamitem obestřín a přikryt byl; na něm čtyři celí erbové krumplovaným dílem zavěšení s rounem zlatým okolo, vždy každý erb drže dva nedvědi.

Průvod toho těla mrtvého až na Krumlov. Následujícího 27. dne octobris jeden jezuita opět latinskou oráci říkal a služba zádušní konala se skrze opata strahovského. Po vykonání toho mrtvé tělo o polednách z Prahy k Krumlovu Českému vezeno s 77 koňmi jízdných a 35 kočí bylo TTSTejprv jě rejtarů, vždy tři a tři pospolu v jednom glídu, takměř všickni v smutcích. Za nimi ty čtyry korouhve předjmenované, na koních nesené, a za každou jeden rejtar jel a k tomu náležitýho koně vedl, kteříž jen tehdaž černým sukem odíni byli. Potom následovalo tělo mrtvé, na voze vezeno, s aksamitovým příkrovem, přes nějž byl roztažen bílý kříž a v voze táhlo šest koní, oděných černým sukem, při obou stranách šedše po padesáti poddaných v smutku. Za mrtvým tělem jeti ráčil Jeho Milost pan Petr Vok z Rožmberka a s ním pan hrabě z Firštenberku a pán z Hradce seděli. Za nimi dva vozy, na nichž čeští páni seděli. Po nich devět jízdných stavu rytířského, po třech v řadu, v smutku jelo. Po nich paní Rožmberská, vdova, s jiným fraucimorem jela. Vůz byl všecken vnitř i zevnitř smutkem obtažený, jako i šest koní v něm. Za nimi jelo 31 kočí s pány, paními a služebníky. Naposledy jeden vůz s zbožím, šestmi koňmi tažen.

V klášteře zanecháno v Krumlove; odtud provázáno do velikého kostela; tu pohřbeno; epitaphium [náhrobní kámen] jim vyzdviženo. Do Krumlova přijeli dne 3. novembris, vezše tělo mrtvé do kláštera, 40 kdež v kostele až do 10. dne decembris zanecháno. Kterýhožto dne nesené od rytířstva s nemalým houfem knězi z panství a opatů vyšebrodského a korunského do velikého farního kostela. Orací latinská od jednoho jezuita říkána. Ofera štědrě dávána, postavivše z důchodu páně velikú mísu peněz na oltář. Na druhý den jeden jezuita kázání, nejvíce o růžích a genealogii ursinové učinil; potom dal se v spravování rozličných věr etc. A toho dne to tělo mrtvé pochováno. Nový hrob pánu v kůru kostela krumlovského farního udělán a sklenut, kdež i prve tělo osvícené kněžny Anny Marie, markrabíny z Bádenu, předešlé manželky páně, pohřb jmělo. Mramorový hrob povýšený nad ním udělán s tímto textem: »Guilielmus Ursinus, domus Rosenbengicae gubernator, aurei velleris eques, D. D. Impp. Ferdinande I. et Maximiliano jik a consiliis nostroque Rudolpho etiam ab arcanis, supremus Regni Bohemiae burgravius etc., Pragae pridiae Gal. Sept. MDXCII, aetatis suae anno LVU, vita functus, cujus anima Deo vivat. [Vilém Ursinus, vladař domu rožmberského, rytíř zlatého rouna, rada císařů Ferdinanda I. a Maxmiliána II.

i tajný rada Rudolfa II., nejvyšší purkrabí Českého království atd., zemřel v Praze 31. srpna 1592, v 57. roce svého věku. Jeho duše nechť žije v Bohu.] — Anna Maria, marchionissa Badensis, comes in Sponhaim etc., Philiberti marchionis Badensis, comitis in Sponhaim, [filia], ducis Bavariae Alberti sororis filia, Guilielmi Ursini Rosensis conjunx, obiit Trebonae anno MDLXXXIII, die XXV. Aprilis. [Anna Maria, markrabína bádenská, hraběnka ve Sponhaimu atd., dcera Filiberta, markraběte bádenského a hraběte ve Sponhaimu, neterž bavorského vévody Albrechta, manželka Viléma Ursina z Rožmberka, zemřela v Třeboni 25. dubnaléta 1583.]«

Pan Petr Vok dal panu bratru slavné epitaphium učiniti. Než epitaphium, kteréž v oltáři velikým Jeho Milost pán, pan Petr Vok, až k klenutí nahoru vysoko od mramoru a gypsu etc.

panu bratru svému udělati dáti ráčil, do tří tisíc stálo. Však ještě co do vnitřka na mědi od pěkných figur trejbování přijíti mělo, to ouřadu krumlovskému k dokonání odevzdáno.

Pan Vilém umřel na vodnatelnost. I to věděti sluší, že pán stonával na vodnatelnost a souchotiny, totižto porušení a zvrhodovatilost plic.

Byl pán pobožný, spravedlivý, abstemijs [abstinent], dobrý politicus, pokoje žádostivý, nelakomý, ve všech ctnostích plný. A tak pán té svaté a slavné paměti, ač vycvičen byl v náboženství římském od mladosti, kteréž s velikou srdečnou horlivostí, rozumně říkám, mnoho pěkných žalmů, modliteb i zpověď každodenně provozoval, však evangelíků nikdy netupil, nýbrž zároveň s druhými miloval i k ouřadům fedroval. I to výmluvná ho činilo, že podobojí nepřijímal, poněvadž byl abstemijs, totiž od přirození vína pít nemohl, při čemž od nejedněch učených mužů zdání dobrého, kterak by ten při požívání Večeře Páně, kdož vína nepije, zachovati se měl, vyhledával. Doktor Luther s jenenskými teology na tom se snesl, že tomu, kdo by vína pít a koštovati naprosto nemohl, nejlepěji jest, od Večeře Páně se zdržovati. Jiní z evangelických učitelů, nežli by sama suchá přední částka k požívání dána býti měla, usoudili za dobré, aby se v tom vody položilo s krůpějí některous-fina. A tak pánu i tudy příčina dala se, že při požívání jedné částky zůstal a plřval. Při politických pak věcech ničehož více nevyhledával nežli obecného dđpreho. I co se obzvláštních osob nesnázi dotýkalo, ty jako pokoje žádostivý pán před osobu švů srocoval a smlouval, nelituje v tom práce ani nákladu. Item umění Úterních zvláštní fedrovník byl. Sumou byl pán všech ctností plný, střídmy, mírný, pokojný, udatný, milosrdný a spravedlivý, umělý, rozumný, štedrý, však s dobrým rozmyslem, hospodářský etc.

Stavěl rád a tím sobe zanechal památky; stavení tato vyzdvihl na Krumlově, v oboře netolické, na Hradě pražském, na Třeboni, na Roudnici. A zvláštní libost jměl v stavění. Pročež hrad Krumlov starý, nepořádný, úzký, tmavý a neveselý, takměř ve všech místech rozšířil, přeformoval, v způsob veselý a prostranný vystavěti dal, takže kromě věže staré podobenství starého nezůstalo. V dolejší pláce naskrze zgruntu krásné stavení a pořádně dvoje klenutí, jedno na druhém, kdež zespod marštele a z druhé strany světnice, kuchyně a špižírna jest, a nahoře k úřadům hradským příhodní pokojové vyzdvižení. Item na zámku tudíž velmi ozdobný Hrádek a věž při tom okrouhlá, krásná a spanilá, již rovné tím způsobem a položením v Čechách nenachází se. Item k Horní bráně v témž městě vystavěti dáti ráčil zgruntu kolej jezuitskú ve čtyry úhly. Týž pán mezi všemi staveními v oboře netolické velmi nákladné a krásné stavení, totiž vnitř u prostředku nový stok klenutý na bahně, což vše na kolí stojí, a ve všech stranách bašty zevnitř, též-brémi~s-věží-a-pofcojepři-tem a-lozumenty^pro své služebníky pořádně a nákladně, též i kostelík, postaviti dal. V Praze k domu svému na zámku prostrannú zahradu s krásnými věžemi připojil. V Třeboni také díl zámku vnitřního postaviti a zformovati dáti ráčil. Než co na Roudnici vystavěno nařízením týhož pána, povědom nejsem.

Sit Deo laus! [Budiž Bohu chvála!] Jehož paměť v požehnání Páně na věky zůstávej! Amen.

Materiál 5.

Neoprávněné užití erbu na pohřbě Wildheimově

Prag, den 27ten Febr. 1744

Unsern.

Wit mögen Euch auf Euer - in Angelegenheit dass – von denen Wildtheimbischen Erben bey Leichenbegangnus Ihres Seel. Vatters, sich angemasset haben, sillenden adelichen Wappens und Praedicats, untern 13ten Octob. dess verlittenen 1743ten Jahrs erlassens anbring, hiemit

nicht Verhalten, wasmassen zwar in der declaratoria von 2ten April. 1681 ausgemessen, dass keine sich eines Ihme von der Böhm. Hofcantzey nicht erthielt – noch durch Salbte insinuirten – mithin nicht gebührenden Praedicats anmassen solle.

Nachdeme aber in praesenti C. Eurer Salbt eigenen geständens – nach, die Wildheimische Erben nicht nur mit einem durchobergen. Kö- Bö- Hofcantzey überkommenen (obschon nicht publicierten Nobilitations-Diplomate, würkl. von s. seynd., sondern auch dasselbe für ordentl. produciren lassen. Alss finden Wir nicht, dass in Wildtheimbische Interessante, einige notus zumachen wären, wodurch Ihr Euch wie zurichten wissen werdet.

Kö. Richter zu Leutmeritz J. Wokaun.

Antonius Groban (?) den 5. Marty 1744.

Zdroj:

SÚA Praha, Stará manipulace, sign. W 364/1.